

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τμήματος Ελληνικής Φιλολογίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης
σε συνεργασία με το
ΕΚΕΦΕ Δημόκριτος Ινστιτούτο Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

**ΜΕΛΕΤΗ ΤΩΝ ΑΠΟΨΕΩΝ ΤΩΝ ΦΙΛΟΛΟΓΩΝ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΤΩΝ
ΜΑΘΗΤΩΝ ΜΕ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ ΣΤΑ ΓΛΩΣΣΙΚΑ
ΜΑΘΗΜΑΤΑ**

**A STUDY ABOUT THE PERCEPTIONS THAT LITERATURE TEACHERS HAVE
ABOUT THE PROFICIENCY OF THE STUDENTS WITH AUTISTIC SPECTRUM
DISORDERS IN LANGUAGE COURSES**

της
Τεμεκενίδου Μαρίας

Μεταπτυχιακή διατριβή που υποβάλλεται

στην τριμελή επιτροπή για την απόκτηση του μεταπτυχιακού τίτλου του
Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών Εξειδίκευσης
του Τ.Ε.Φ-Δ.Π.Θ. σε συνεργασία με το Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. Δημόκριτος-Ινστιτούτο
Πληροφορικής και Επικοινωνιών
με τίτλο: «Εξειδίκευση στις Τ.Π.Ε. και Ειδική Αγωγή-Ψυχοπαιδαγωγική της ένταξης»

Η τριμελής επιτροπή:

1.ΓΑΛΑΝΤΟΜΟΣ ΙΩΑΝΝΗΣ
ΕΠΙΚΟΥΡΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΜΗΜΑ ΜΕΣΟΓΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

2.ΜΗΤΣΙΑΚΗ ΜΑΡΙΑ
ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΤΕΦ ΔΠΘ

3.ΣΤΑΘΟΠΟΥΛΟΥ ΑΓΑΘΗ
ΣΥΝΕΡΓΑΤΙΔΑ ΕΡΕΥΝΗΤΡΙΑ Ι.Π.Τ.Ε.Κ.Ε.Φ.Ε. "ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ"

Κομοτηνή/Αθήνα
2018

Περίληψη

Κεντρικό ερευνητικό ζητούμενο της παρούσας έρευνας υπήρξε η διερεύνηση των απόψεων των φιλολόγων για τις επιδόσεις των μαθητών με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος στα γλωσσικά μαθήματα και πιο συγκεκριμένα η ανίχνευση των απόψεων των φιλολόγων για τη δυνατότητα ανταπόκρισης των μαθητών με αυτισμό υψηλής λειτουργικότητας και σύνδρομο Asperger, στους στόχους των αναλυτικών προγραμμάτων σπουδών των γλωσσικών μαθημάτων στο γυμνάσιο. Αντιστοίχως κατά πόσο η επιμόρφωση των φιλολόγων του γυμνασίου σε θέματα ειδικής αγωγής και εκπαίδευσης διαμορφώνει και τις απόψεις τους για τις δυνατότητες επίδοσης των μαθητών με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος στο γλωσσικό μάθημα. Στην έρευνα συμμετείχαν 48 φιλόλογοι, 3 άντρες και 45 γυναίκες γυμνασίων συγκεκριμένων περιοχών. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι στην πλειονότητα τους οι φιλόλογοι θεωρούν ότι οι μαθητές με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος δε μπορούν να ανταποκριθούν επαρκώς στις απαιτήσεις των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών. Αντιστοίχως θεωρούν ότι οι μαθητές με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος δεν είναι δυνατό να ανταποκριθούν επιτυχώς στα κριτήρια αξιολόγησης του γλωσσικού μαθήματος που θέτει το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. Αναφορικά με τις υποθέσεις εργασίας της έρευνας συμπεραίνεται ότι το επίπεδο μόρφωσης των φιλολόγων σχετίζεται άμεσα με τις απόψεις τους για τη δυνατότητα ανταπόκρισης των μαθητών με Διαταραχές Αυτιστικού Φάσματος στις απαιτήσεις των Αναλυτικών Προγραμμάτων Σπουδών του γλωσσικού μαθήματος. Τα ερευνητικά δεδομένα συγκλίνουν στο συμπέρασμα ότι υφίστανται σημαντικές δυσκολίες στην επιτυχή διδασκαλία του γλωσσικού μαθήματος λόγω των εγγενών ελλειμμάτων των μαθητών αυτών.

Abstract

This study examines the perceptions that literature teachers have in secondary schools about the performance of students diagnosed with Autistic Spectrum Disorders in language lessons. More specifically, it tries to illustrate the views of literature teachers on the ability of students with high functionality and Asperger Syndrome, to respond to the objectives of the curriculum of the language courses in secondary school. Accordingly, it examines if literature teachers' education and training courses in special needs, influence and form their perceptions about the possibilities of proficiency of students with Autistic Spectrum Disorders in the language lesson. The sample was forty eight (48) literature teachers in secondary school, from which three (3) of them were men and forty five (45) women. The participants were based in particular areas. The results of the research have shown that in their majority the literature teachers believe that students with Autistic Spectrum Disorders cannot respond adequately to the requirements of the curriculum. Conversely, they consider that students with Autistic Spectrum Disorders cannot successfully respond to the assessment criteria about language lessons, set by the Institute of Educational Policy. According to the research questions, it is concluded that the education level of literature teachers is directly related to their views about the proficiency of the students with Autistic Spectrum Disorders to respond to the requirements of the detailed curriculum. Research data also conclude that due to the inherent deficits that the students with Autistic Spectrum Disorders have, the teaching of the language course includes many difficulties.

Βιβλιογραφία

American Psychiatric Association (1994). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 4th edition. Washington, DC: American Psychiatric Association.

Baltaxe, C. A. (1977). Pragmatic deficits in the language of autistic adolescents. *Journal of Pediatric Psychology*, 2(4), 176-180, doi.org/10.1093/jpepsy/2.4.176

Bishop, D. V., & Norbury, C. F. (2002). Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: a study using standardised diagnostic instruments. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 917-929, DOI 10.1111/1469-7610.00114

Bleuler, E. (1950). *Dementia praecox or a group within the schizophrenias* (J. Zinkin, Trans.). New York: International Universities Press. (Original work published 1911), doi.org/10.1093/schbul/sbr016

Βογινδρούκας, Γ. (2003). Φύση και ανάπτυξη των δεξιοτήτων επικοινωνίας και λόγου. Λόγος, επικοινωνία, λόγος-γλώσσα, ομιλία: Εννοιολογική οριοθέτηση. Δοκίμια εξειδίκευσης για τον αυτισμό. Αθήνα: Παμμακάριστος.

Broca, P. (1861). Remarques sur le siège de la faculté du langage articulé , suivies d'une observation d'aphémie (perte de la parole). *Bulletin et Memoires de la Societe anatomique de Paris*, 6, 330-357.

Γαβριηλίδου, Ζ.,(2003). Φωνητική συνειδητοποίηση και διόρθωση παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας. Αθήνα : Γιώργος Δαρδανός.

Γενά, Α., (2002). Αυτισμός και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές. Αθήνα: Leader Books.

Curcio, F. (1978). Sensorimotor functioning and communication in mute autistic children. *Journal of autism and childhood schizophrenia*, 8(3), 281-292.

Damasio, A. R., & Damasio, H. (1992). Brain and language. *Scientific American*, 267(3), 88-109.

Δελμούζος, Αλ. (1919). "Προς την εκπαιδευτική αναγέννηση, Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου τόμος 7ος ,1917-1919,Αθήνα, σ.1-20.Το πρότυπον δημοτικόν σχολείον και οι επικριταί του", Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου, τόμ. Α, Αθήνα, Ιούνιος,1911, σ.14-52.

ΔΙΑΘΕΜΑΤΙΚΟ ΕΝΙΑΙΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ και ΑΝΑΛΥΤΙΚΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΣΠΟΥΔΩΝ Νεοελληνικής Γλώσσας (ΦΕΚ/303, τ. β΄/13-03-2003, σελ. 3778-3794) και (Προγράμματα Σπουδών για τη Νεοελληνική Γλώσσα [συμπληρωματικά προς τα ισχύοντα (ΦΕΚ Β΄ 2334 / 03-10-2011).

Δράκος, Γ., (2003).Ειδική παιδαγωγική των προβλημάτων λόγου και ομιλίας (2ηέκδοση). Αθήνα: Ατραπός.

Easter, S. S., Ross, L. S., & Frankfurter, A. (1993). Initial tract formation in the mouse brain. *Journal of Neuroscience*, 13(1), 285-299, DOI: <https://doi.org/10.1523/JNEUROSCI.13-01-00285.1993>

Eggleston, J. (1980). *School-based curriculum development in Britain: A collection of casestudies*.Routledge/ThoemmsPress,<https://doi.org/10.1080/00071005.2015.1034236>

Eisenmajer, R., Prior, M., Leekam, S., Wing, L., Gould, J., Welham, M., & Ong, B. (1996). Comparison of clinical symptoms in autism and Asperger's disorder. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 35(11), 1523-1531.

- Gay, G. & Skilbeck, M. (1991) "Προγράμματος αναλυτικού ανάπτυξη και οργάνωση", μτφρ. Δ.Π. Καραγιώργος, στο Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, τόμ. 7, Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 4080.
- Geschwind, N. (1965) Disconnection syndromes in animals and man. *Brain*, 88(3), 237-294, 585-664.
- Goldstein, K. (1948). Language and language disturbances; aphasic symptom complexes and their significance for medicine and theory of language. New York: Grune & Stratton.
- Goodglass, H., Whitaker, H., & Whitaker, H. A.(Eds.) (1976). Studies in neurolinguistics. Studies in neurolinguistics.
- Harpe, F.,(2003), *Αυτισμός, Σύγχρονη Ψυχολογική Θεώρηση*, μτφρ. Δημήτρης Π. Στασινός, Αθήνα: Gutenberg.
- Hermelin, B., & Frith, U. (1971). Psychological studies of childhood autism: Can autistic children make sense of what they see and hear? *The Journal of Special Education*, 5(2), 107-117. doi/10.1177/002246697100500202
- Hertzig, M. E., Snow, M. E., & Sherman, M. (1989). Affect and cognition in autism. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 28(2), 195-199, DOI: <https://doi.org/10.1097/00004583-198903000-00008>
- Hobson, R. P. (1986). The autistic child's appraisal of expressions of emotion. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 27(3), 321-342.
- Hobson, R.P. (1986b). The autistic child's appraisal of expressions of emotion. A Further Study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 27(5), 671-80.

Indefrey, P., Brown, C. M., Hellwig, F., Amunts, K., Herzog, H., Seitz, R. J., & Hagoort, P. (2001). A neural correlate of syntactic encoding during speech production. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 98(10), 5933-5936, doi: 10.1073/pnas.101118098.

Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής (πράξη 36/14-09-2017 του Δ.Σ), Οδηγός Νεοελληνικής Γλώσσας για Δημοτικό και Γυμνάσιο, σ. 138 –139-140, ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 7.

Jarrold, C., Boucher, J., & Russell, J. (1997). Language profiles in children with autism: Theoretical and methodological implications. *Autism*, 1(1), 57-76.

Κάκουρος, Ε., Μανιαδάκη, Κ., (2005). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων, Αναπτυξιακή προσέγγιση*. Αθήνα: Γιώργος Δαρδανός.

Kanner, L. (1943). Autistic disturbances of affective contact. *Nervous child*, 2(3), 217-250.

Κατή, Δ. (1992). *Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί*. Αθήνα, εκδόσεις: Οδυσσέας.

Κατή, Δ. (2009). *Γλώσσα και επικοινωνία στο παιδί*. Αθήνα, εκδόσεις: Οδυσσέας.

Κυριαζή, Ν. (2011) Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών. Αθήνα: Πεδίο.

Κυριαζόπουλος, Π., Σαμαντά, Ε., (2011) *Μεθοδολογία Έρευνας εκπόνησης διπλωματικών εργασιών*. Αθήνα: Σύγχρονη Εκδοτική

Κωνστανταρέα, Μ. (1988). Παιδικός Αυτισμός. στο *Τσιάντης Γ., Μανωλόπουλος Σ,(επιμ), Ψυχοπαθολογία, Αθήνα, Καστανιώτης, 156-193.*

Lovaas, O. I. (1966). A program for the establishment of speech in psychotic children. *Early childhood autism*.

- MacFarlane, K., & Woolfson, L. M. (2013). Teacher attitudes and behavior toward the inclusion of children with social, emotional and behavioral difficulties in mainstream schools: An application of the theory of planned behavior. *Teaching and teacher education*, 29, 46-52.
- Martin, P. I., Naeser, M. A., Theoret, H., Tormos, J. M., Nicholas, M., Kurland, J., . & Pascual-Leone, A. (2004, May). Transcranial magnetic stimulation as a complementary treatment for aphasia. In *Seminars in speech and language* (Vol. 25, No. 02, pp. 181-191). Copyright© 2004 by Thieme Medical Publishers, Inc., 333 Seventh Avenue, New York, NY 10001, USA. DOI:10.1055/s-2004-825654.
- Martinet, A. (1987). *Στοιχεία γενικής γλωσσολογίας*, μτφρ. Αγαθοκλής Λ. Χαραλαμπόπουλος Α.Π.Θ., Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών (Ίδρυμα Μ. Τριανταφυλλίδη), Θεσσαλονίκη 1987(αναθεωρημένη και συμπληρωμένη).
- Μήτσης Ναπ. Σ., (1996) Διδακτική του γλωσσικού μαθήματος. Από τη γλωσσική θεωρία στη διδακτική πράξη. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαμπινιώτης Γ., (1985). Γλωσσολογία και διδασκαλία της γλώσσας. Σεμινάριο ΠΕΦ, αρ. 5, Γλώσσα και Εκπαίδευση, (σ. 21-40). Αθήνα, Ιούνιος.
- Πανελλήνιο Συνέδριο-Προγράμματα Σπουδών για ένα δημιουργικό σχολείο 5-6 Μαΐου 2017, Αθήνα , Έρκυνα (Ειδικό) Τεύχος 13^ο.
- Παπαηλιού, Χ. Φιλ. (2005). *Η ανάπτυξη της γλώσσας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Περδίκη, Γ. (2002). Η γεωγραφία στα προγράμματα περιβαλλοντικής εκπαίδευσης των σχολείων δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Ν. Πιερίας-διεύρυνση αρχαιικού υλικού. *Πανελλήνια και Διεθνή Γεωγραφικά Συνέδρια, Συλλογή Πρακτικών*, 3, 147-156.

ΠΡΟΕΔΡΙΚΟ ΔΙΑΤΑΓΜΑ ΥΠ'ΑΡΙΘΜ.126, Περί σχολικού και διδακτικού έτους και της αξιολόγησης των μαθητών του Γυμνασίου.

Rapin, I. & Segalowitz, S. (Ed.), (2001). Neural correlates of early language learning. *Handbook of Neuropsychology, Vol. 6, Child Neurology*. Elsevier

Rapin, I., & Dunn, M. (2003). Update on the language disorders of individuals on the autistic spectrum. *Brain and development, 25*(3), 166-172.

Ricketts, J., Jones, C. R., Happé, F., & Charman, T. (2013). Reading comprehension in autism spectrum disorders: The role of oral language and social functioning. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 43*(4), 807-816.
DOI:[10.1007/s10803-012-1619-4](https://doi.org/10.1007/s10803-012-1619-4)

Rutter, M., & Schopler, E. (1992). Classification of pervasive developmental disorders: Some concepts and practical considerations. *Journal of autism and developmental disorders, 22*(4), 459-482.

Sigman, M. & Ungerer, J.A. (1984). Attachment Behaviours in Autistic Children. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 14*, 231-44.

Σκούρτου, Ε. (1990). "Η κοινωνιολογία της γλώσσας: η σημασία της για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών" π. Γλώσσα, τχ. 24. Αθήνα, Φθινόπωρο, σ.42-51.

Smalley, S.L. & Asarnow, R.F. (1990). Brief Report: Cognitive Subclinical Markers in Autism. *Journal of Autism and Developmental Disorders, 20*(2), 271-78,
<http://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF02284724>

Spolsky, B. (1989). "Γλωσσολογία Εκπαιδευτική", μτφρ. Α. Χρυσόχου-Δημητρακοπούλου, στο Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια Λεξικό, τομ.2ος. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα, σ. 1159-1164

- Στεφανής, Κ., Σολδάτος, Κ., & Μαυρέας, Β. (1993). Ταξινόμηση ICD-10 Ψυχικών Διαταραχών και Διαταραχών της Συμπεριφοράς. *Κλινικές περιγραφές και οδηγίες για τη διάγνωση*, σ, 218-225.
- Stromswold, K., Caplan, D., Alpert, N., & Rauch, S. (1996). Localization of syntactic comprehension by positron emission tomography. *Brain and language*, 52(3), 452-473.
- Tager-Flusberg, H. (1989). A psycholinguistic perspective on language development in the autistic child. *Autism: New Directions on Diagnosis, Nature, and Treatment*. New York: Guilford Press.
- Τομπαΐδης, Δ.(1978). "Η αναπροσαρμοσμένη Νεοελληνική Γραμματική", στο Εισηγήσεις- Η αρχαία ελληνική γραμματεία από μετάφραση - Η νεοελληνική γλώσσα και γραμματεία, ΟΔΕΒ, Αθήνα, σ.311-322. "Η γλωσσική κινδυνολογία", π. Γλώσσα, τχ.1. Αθήνα Άνοιξη,1983, σ.8-10.
- Trevarthen, C. (2001).The neurobiology of early communication: Intersubjective regulations in human brain development. *Handbook on brain and behavior in human development* (σσ. 841-882). Dordrecht: Kluwer.
- Trevarthen, C., & Aitken, K. J. (2001). Infant intersubjectivity: Research, theory, and clinical applications. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry and Allied Disciplines*, 42(1), 3-48.
- Φλουρής, Γ. Σ., (1983). Αναλυτικά Προγράμματα. Για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση. Αθήνα: Γρηγόρης.
- Wernicke, C. (1974). Der aphasische symptomkomplex. In *Der aphasische Symptomencomplex* (pp. 1-70). Springer, Berlin, Heidelberg.

- Westphalen, K. (1982). Αναμόρφωση των Αναλυτικών Προγραμμάτων. *Ι. Πυργιωτάκης, Εκδ. οίκος Αφων Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη.*
- Wing, L. (1981). Asperger's syndrome: a clinical account. *Psychological Medicine*, 11, 115-129.(1986) Clarification on Asperger's syndrome. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 16,doi.org/10.1017/S0033291700053332
- Wing, L. (1987). Syndromes of autism and atypical development. *Handbook of autism and pervasive developmental disorders*, 3-19
- Wing, L. (1988). The continuum of autistic characteristics. In *Diagnosis and assessment in autism* (pp. 91-110). Springer, Boston, MA.
- Worth, S., & Reynolds, S. (2008). The assessment and identification of language impairment in Asperger's syndrome: A case study. *Child Language Teaching and Therapy*, 24(1), 55-71, doi/pdf/10.1177/0265659007084568
- Wulff, S.B. (1985).The symbolic and object play of children with autism: A review. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 15(2), 139-148.
- Zoniou-Sideri, A., & Vlachou, A. (2006). Greek teachers' belief systems about disability and inclusive education. *International Journal of Inclusive Education*, 10(4-5), 379-394.